

Suicide en suïcidepreventie bij jeugdigen en (jong)volwassenen met een LVB

Jolanda Douma

Maarten Sterk

Studiedag Passende perspectieven

AW Kajak
8 juni 2023

's Heeren Loo

AW Kajak Studiedag

Kinder- en jeugdpsychiatrie & LVB: Passende Perspectieven

Disclosure belangen spreker

Jolanda Douma:

Geen (potentiële) belangenverstrengeling

Maarten Sterk:

Geen (potentiële) belangenverstrengeling

Deze sessie

- Uitkomsten eerste verkenning naar suïcide en suïcidepreventie in de gespecialiseerde LVB-zorg
- Suïcidepreventie en LVB in de praktijk

Eerste verkenning

- Aanleiding: weinig over bekend, maar veel handelingsverlegenheid
- Doel - inzicht krijgen in:
  - Cijfers
  - Risicofactoren (en beschermende factoren)
  - Wat belangrijk is in de ondersteuning, welke competenties zijn daarvoor nodig?
- Literatuurstudie en semi-gestructureerde interviews met 7 experts

Resultaten

Interpersoonlijke theoriemodel (Joiner, 2005)

Suïcidale gedachten ontstaan door (o.a.) twee interpersoonlijke constructen:

- *Thwarted belongingness* → het niet of onvoldoende verbonden voelen met anderen.
- *Perceived burdensomeness* → het gevoel of de overtuiging anderen vooral tot last te zijn.

Lijdensdruk is groot!

Resultaten

Geldt ook voor mensen met een LVB.

“Aan de ene kant is er de wanhoop van hoe het leven nu is en dat niet meer aankunnen. Ze zeggen heel erg dat ze dood willen, maar het is echt vooral het leven niet zien zitten en zo extreem piekeren.”

“Als je het gaat nuanceren, willen ze dit leven niet meer. Dat kunnen ze vaak zelf niet bedenken en hebben anderen nodig om dat in te kunnen zien.”

Cijfers

Exacte cijfers niet bekend!

Mogelijk hogere cijfers voor mensen met een LVB?

→ Meer risicofactoren en minder beschermende factoren.

“Als je het aantal geslaagde suïcides afzet tegen het grote aantal risicofactoren waar vele jongeren met een LVB mee te maken krijgen, lijkt het aantal geslaagde suïcides bij jongeren met een LVB heel laag. Veel lager dan dat je zou verwachten, gezien de lijdensdruk bij de groep.”

Risicofactoren

Vergelijkbaar voor mensen met en zonder een LVB, zoals:

- één of meer psychische stoornissen
- traumatische ervaringen in het verleden
- opgroeien/opgegroeid zijn in stressvolle omstandigheden
- gevoelens van eenzaamheid en isolatie
- gebrek aan/gemis van sociale steun
- ervaren afwijzing

Risicofactoren en LVB

“Als ik kijk naar onze populatie jongeren, dan is er bijna geen jongere die alleen een LVB heeft. Wij hebben de jongeren met multiproblematiek. Het systeem is vaak ontregeld. Er is vaak sprake van psychiatrische problematiek en jeugdcriminaliteit. Daar komt dus van alles bij kijken. Hoe uitzichtlozer je leven is of hoe traumatischer je verleden is, dat zijn natuurlijk zaken die suïcidale gedachten in de hand kunnen werken.”

Risicofactoren en LVB

Laag zelfbeeld, veel faalervaringen, afwijzingen en een negatiever en onduidelijk toekomstperspectief

“Wat typisch LVB is (...) de dromen die in duigen vallen. Ervaren dat je te dom bent en het na zoveel jaren nog steeds niet lukt om bijvoorbeeld automonteur te worden.”

“Ze kennen een geschiedenis van heel veel afwijzing. Het gaat niet goed thuis, ik kan ook niet meer thuis wonen, het lukt ook niet op school. Een groot gedeelte wordt ook afhankelijk van hulp. Daardoor is het zelfbeeld ook aangetast. Dit maakt het risico op kwetsbaarheid nog groter.”

Risicofactoren en LVB

Overvraging, door zowel zichzelf als de omgeving

“Mensen met een LVB overvragen zichzelf en worden ook heel makkelijk overschat door de omgeving. Dit is heel stressverhogend en maakt dat je het leven heel ingewikkeld vindt en niet zo goed meer weet hoe je het leven moet leven.”

Risicofactoren en LVB

Beperkte copingvaardigheden om met de vaker voorkomende problemen, spanningen en gedachten om te gaan

“(...) geen grip meer denken te hebben op het eigen leven en eigen hoofd. Juist bij LVB is dit nog versterkend (...) waarbij het nog lastiger is om alternatieven voor jezelf te bedenken.”

“Bij de jongeren met een LVB gaat het denk ik meer over totaal het overzicht kwijt zijn en helemaal overladen worden door zoveel stressvolle zaken.”

Risicofactoren en LVB

Verminderde impulscontrole, ondoordacht handelen en minder inzicht in oorzaak-gevolgrelaties

“Ik durf als hypothese te stellen dat ondoordacht handelen, als rechtstreeks een gevolg van een LVB, een risicofactor vormt. De domme dingen doen. Onvoldoende bedenken dat je dood kunt gaan aan het doen van risicovolle dingen.”

“Dat ze impulsief verkeerde keuzes maken en dat het dan verkeerd afloopt. Ze zijn niet in staat om op tijd die impulscontrole te hebben en om te kunnen denken ‘Wat ben ik nou eigenlijk aan het doen, of is dat wel handig?’ Het minder goed kunnen overzien van oorzaak-gevolg is toch wel typisch LVB.”

Ondersteunen bij suicidale uitlatingen en gedrag

Richtlijnen, handreikingen en protocollen, documenten, instrumenten en trainingen van 113 Zelfmoordpreventie ook bij mensen met een LVB te gebruiken.

- Neem suicidale uitspraken van cliënten altijd serieus.
- Blijf rustig en vermijd een schrikreactie.
- Ga met een open houding het gesprek aan, praat erover.
- In het gesprek over suicide is het vooral belangrijk om te luisteren en niet meteen met oplossingen te komen.

“Je moet jezelf toestemming geven om zo onbeschaamd te zijn dat je gewoon alles mag vragen in zo’n situatie. Doorvragen is een blijk van compassie.”

Specifiek voor LVB: Gesprekken over zingeving

“Een zingevend perspectief, het leren leven met een verstandelijke beperking. Je kan geen automonteur worden of een bediende op een terras, maar wat kan je dan wel? Hoe ga je leren omgaan met de pijn die het jou oplevert dat je niet bent zoals je broer. Dat je geen Audi hebt en geen mooie vriendin hebt en dat je ouders misschien wel gelijk hebben dat je nooit kinderen zult kunnen hebben?”

Suïcidepreventie bij jongeren met een LVB

- Herkennen van suicidaliteit
- Risicofactoren en beschermende factoren
- Contact maken
- Autonomie bevorderen
- Samenwerken met naasten en professionals
- Sociale media, geloof en zingeving
- Diagnostiek en behandeling
- Na een suïcide

**LEIDRAAD
SUÏCIDEPREVENTIE
BIJ JONGEREN**
EEN NETWERKBREDE WERKWIJZE

Project in contact blijven:
jongeren. Dit project maakte
versie 2020-2025
vrijdag met
jongeren en naasten met

**HANDREIKING
SUÏCIDEPREVENTIE BIJ
JONGEREN MET EEN LVB**
EEN AANVULLING OP DE LEIDRAAD
SUÏCIDEPREVENTIE BIJ JONGEREN

De handreiking is ontwikkeld binnen het project in contact blijven:
netwerkbrede werkwijze suïcidepreventie jongeren. Dit project maakt
deel uit van de Landelijke Agenda Suïcidepreventie 2021-2025.
De handreiking is tot stand gekomen in samenwerking met
professionals vanuit het hele jeugdnatuur, jongeren met
ervaringkennis en 113 zelfmoordpreventie.

Te downloaden op www.113.nl/jeugd domein

Bronnen en verder lezen

- Suïcide en suïcidepreventie in de gespecialiseerde LVB-zorg – een eerste verkenning – Douma i.s.m. Homma, 2022 ([link](#))
- Suïcide bij mensen met een lichte verstandelijke beperking – Van den Hazel et al., 2019 ([link](#))
- Interview met Teunis van den Hazel (pp. 12-14) ([link](#))
- Dossier LVB & Suïcidepreventie – website Landelijk Kenniscentrum LVB ([link](#))
- Vertelplaten ter voorkoming van suïcide van mensen met een LVB - Trajectum ([link](#))

Meer over hoe aan te sluiten op een LVB

- Richtlijn Diagnostisch Onderzoek LVB ([link](#))
- Richtlijn Effectieve Interventies LVB ([link](#))
- Themapagina Aansluiten bij een LVB – Landelijk Kenniscentrum LVB ([link](#))

Maarten Sterk

Sociaal psychiatrisch
verpleegkundige

orthopedagogisch
behandelcentrum Groot
Emaus van 's Heeren Loo

LVB jeugd van 8 tot 23 jaar

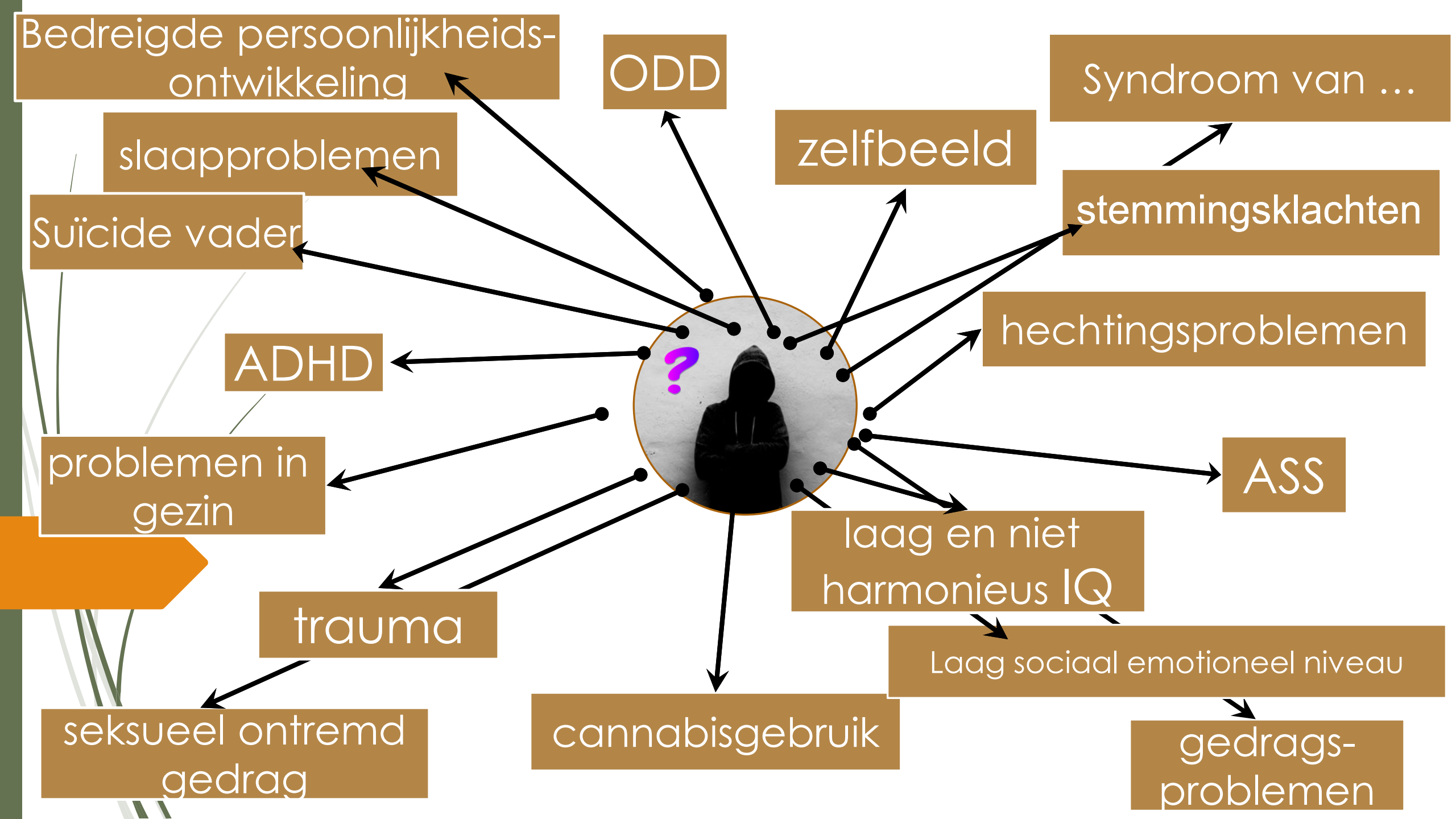
DAT MOET
IK EVEN
NAVRAGEN...

19

Wat is er anders bij die LVB-er?

LVB is niet alleen maar een wat lager IQ

Bedreigde persoonlijkheidsontwikkeling

ODD

Syndroom van ...

slaapproblemen

zelfbeeld

stemmingsklachten

Suicide vader

ADHD

hechtingsproblemen

problemen in gezin

ASS

trauma

laag en niet harmonieus IQ

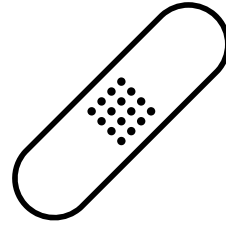

seksueel ontremd gedrag

cannabisgebruik

Laag sociaal emotioneel niveau

gedragsproblemen

Vaak moeilijke levens met veel
lijdensdruk

- » Vaak/meestal **professionele begeleiding** in de een of andere vorm
- » En anders dan in de psychiatrie zijn deze begeleiders vaak niet geschoold in suicidepreventie

**En deze
begeleiders
kunnen
ideeën
hebben over
zelfdoding**

‘Aandacht vragen’

‘Doodswens’

‘Je voorkomt het toch niet als iemand het echt wil’

‘Ja, maar ik ben wel verantwoordelijk’

‘Niet in mijn dienst’

‘Je moet ze niet op ideeën brengen’

‘Hij meent het niet echt, hij zegt het wel vaker’

Alles

Navragen,

Niets

Aannemen

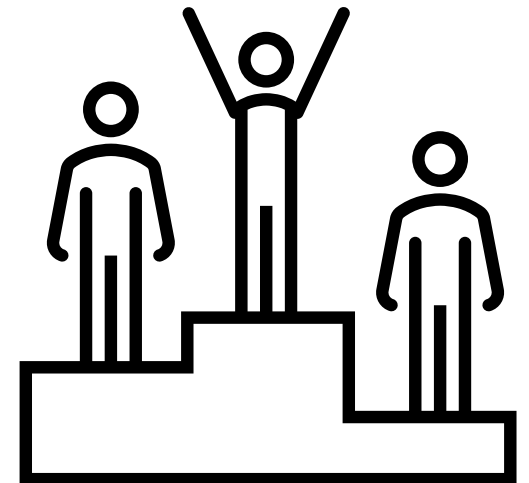
Suïcidaliteit bij LVB

- » Suïcidale gedachten komen veel voor bij LVB
- » Worden vaak overschaduwd door gedragsproblemen.
- » Bij de risicobeoordeling speelt de mate van planning nauwelijks een rol. Belangrijker is de mate van lijdensdruk
- » LVB-ers zijn slechte planners. Veel vaker suïcidepogingen in een opwelling.

Top 3 Kwetsbaar makende factoren bij LVB

- » Trauma gerelateerde problematiek (er hoeft geen sprake te zijn van PTSS)
- » Impulscontroleproblemen
- » Externaliserende gedragsproblemen

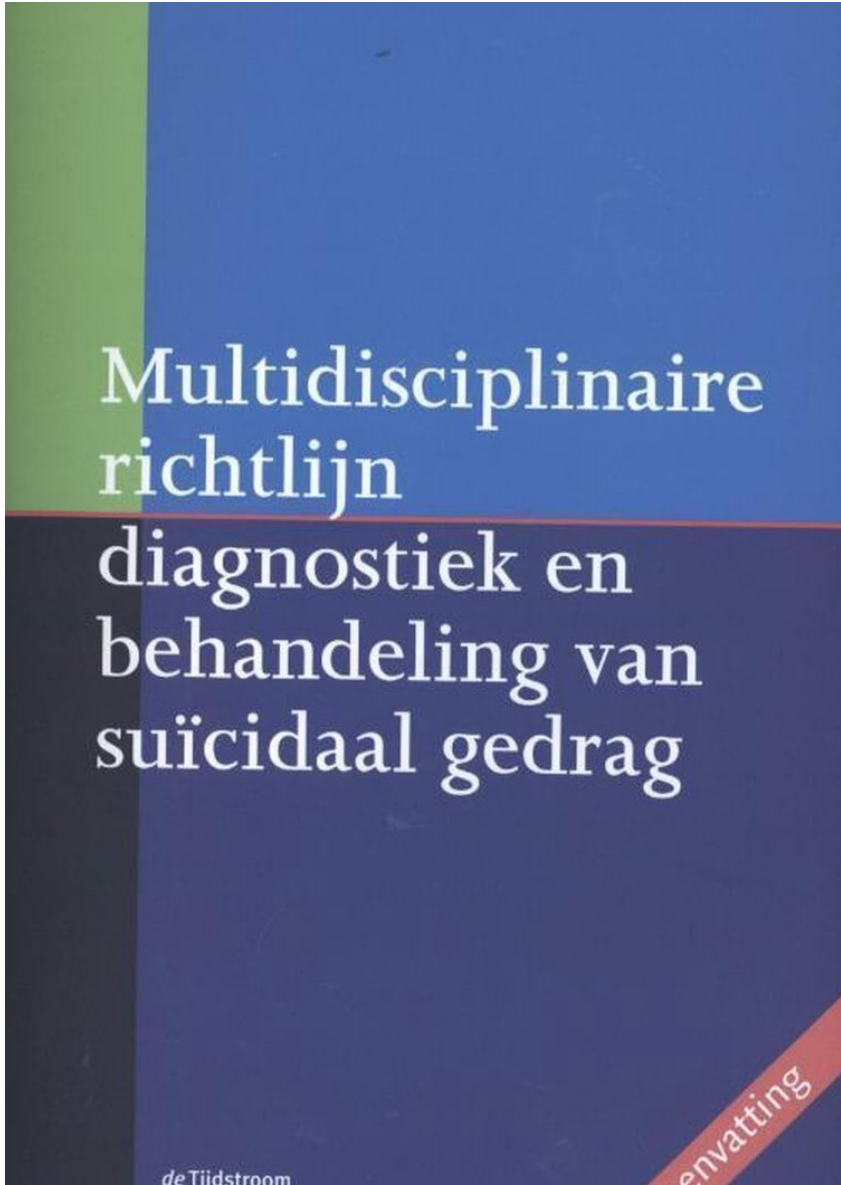

Risicomomenten

- » Wanneer er sprake is van het ontbreken van perspectief
- » Transitiemomenten (verhuizingen, start therapie, etc.)
- » Wanneer er mensen weggaan (begeleider krijgt andere baan, familie verhuist naar verder weg, etc.)

Wat helpt?

- » Bespreken van suïcidaliteit en vragen stellen
- » Naasten betrekken: maar niet zomaar!
- » Middelen niet / moeilijk toegankelijk maken
- » Laagdrempelige zorg
- » Goede ketenzorg

The image shows the cover of a report. The title is 'Multidisciplinaire richtlijn diagnostiek en behandeling van suïcidaal gedrag'. The cover has a blue background with a green vertical bar on the left and a red diagonal bar at the bottom right. The text is white. At the bottom left, it says 'de Tijdstroom' and at the bottom right, it says 'samenvatting'.

Multidisciplinaire richtlijn diagnostiek en behandeling van suïcidaal gedrag